

EU-migranternas vårdssituation

Johannes Mosskin

Generalsekreterare, Läkare i Världen.

E-post: Johannes.Mosskin@lakareivarlden.org.

De senaste åren har vi sett en kraftig ökning av antalet EU-migranter i Sverige. Många saknar sjukförsäkring i sina hemländer och har därför enligt nuvarande regelverk inte tillgång till subventionerad sjukvård när de vistas här. De tvingas betala tusentals kronor för ett vårdbesök, vilket är omöjligt för de flesta. Konsekvensen blir att bland annat gravida kvinnor, barn och kroniskt sjuka i behov av vård står utan tillgång till detta. Följderna blir i enskilda fall mycket allvarliga. Enligt internationella konventioner Sverige ratificerat är vi skyldiga att erbjuda vård till lika villkor oavsett patientens juridiska status. Vi har ett särskilt ansvar för barn och kvinnor i behov av mödrahälsovård och förlossningsvård.

Uppehållsrätt och EU

Medborgare från ett annat EU/EES-land har rätt att vistas i Sverige i upp till tre månader utan att söka något särskilt tillstånd. Detsamma gäller personer från länder utanför EU/EES (så kallade tredjelandsmedborgare) med uppehållstillstånd i ett EU/EES-land. För att vistas i Sverige längre än i tre månader måste vissa villkor vara uppfyllda.

Sjukförsäkringssystemen utformade på olika sätt

Sjukvårdssystemens utformning skiljer sig åt mellan medlemsländerna i EU/EES. I vissa länder är sjukvårdsförsäkringen knuten till vissa villkor, till exempel en anställning. EU/EES-medborgare och tredjelandsmedborgare med giltig sjukförsäkring kan vid resor utanför landet begära ut ett europeiskt sjukförsäkringskort (EU-kort) från den ansvariga myndigheten i hemlandet.

Sjukförsäkring i hemlandet avgör tillgång till vård i Sverige

Med ett giltigt EU-kort eller ett provisoriskt intyg om innehav av EU-kort har patienten rätt till nödvändig vård till samma kostnad som för personer bosatta i Sverige. Patienten omfattas också av högkostnadsskyddet i hälso- och sjukvårdslagen, högkostnadsskyddet i lagen om läkemedelsförmåner och landstingens regler om ersättning för sjukresor. Landstinget skickar en räkning över utförd vård tillsammans med en kopia av EU-kortet till NFC Visby, som i sin tur skickar räkningen till det land där patienten är försäkrad för ersättning. För planerad vård betalar patienten hela kostnaden själv om

särskilt tillstånd inte sökts och beviljats före vårdbesöket.

Patienter utan giltigt EU-kort är inte berättigade till subventionerad vård i Sverige, utan måste själva stå för hela kostnaden för vården. Detta gäller även akut och nödvändig vård. Patienten ska då informeras om att det i vissa fall går att få utläggen ersätta i efterhand av berörda myndigheter i hemlandet. Patienter får aldrig nekas vård på grund av oförmåga att betala, utan ska alltid ges möjlighet att betala mot faktura. Vid osäkerhet kan patienten i vissa fall få hjälp av NFC Visby att beställa ett provisoriskt intyg om innehav av EU-kort från den utländska socialförsäkringsinstitutionen.

Många EU-migranter saknar sjukförsäkring

Medan svenskar enkelt kan beställa det Europeiska sjukförsäkringskortet via Försäkringskassans hemsida och få det hemskickat till folkbokföringsadressen är det betydligt mer komplicerat i andra EU/EES-länder. En svensk som blir sjuk under semestern och som inte har ett giltigt sjukförsäkringskort med sig kan få ersättning för utläggen vid hemkomsten till Sverige mot uppvisande av kvitton. Så fungerar det inte i alla medlemsstater.

Frågan om varför många EU-migranter saknar det europeiska sjukförsäkringskortet är komplex eftersom hälso- och sjukvårdssystemen runt om i Europa skiljer sig från land till land. Några av anledningarna till att EU-migranter i Sverige saknar det

europeiska sjukförsäkringskortet är att de:

- inte har betalat sin privata del av sjukförsäkringen i hemlandet
- vistats för lång tid utanför hemlandet
- inte känner till att de behöver ett sjukförsäkringskort
- inte vet hur de får tag i ett sjukförsäkringskort

Administrativa hinder, diskriminering och utanförskap – vilket bland annat drabbar romer – är ytterligare förklaringar till varför många EU-migranter saknar det europeiska sjukförsäkringskortet.

EU-migranter utan uppehållsrätt har rätt till subventionerad vård

Medborgare från andra EU/EES-länder eller tredjelandsmedborgare som uppehåller sig i Sverige i över tre månader utan egen försörjning eller sjukförsäkring bör enligt Socialstyrelsens riktlinjer till landstingen (uppdaterades i april 2015) betraktas som tillståndslösa. Därmed omfattas dessa personer av lag (2013:407) om hälso- och sjukvård till vissa utlänningar som vistas i Sverige utan nödvändiga tillstånd. Vuxna personer har då rätt till subventionerad vård ”som inte kan anstå”, medan barn har rätt till vård på samma villkor som svenska barn.

Många EU-migranter saknar tillgång till vård i Sverige

Nuvarande regelverk innebär att många fattiga EU-migranter som vis-

tas i Sverige saknar tillgång till vård. Det gäller både personer som vistats kortare eller längre än tre månader. En undersökning genomförd av Dagens Medicin visade i april 2015 att 16 av 21 landsting skickar fakturor på hela vårdbeloppet till de EU-medborgare som saknar Europeiskt sjukförsäkringskort. Eller lämnar en faktura i handen. Detta oavsett om patienterna stannat längre än tre månader och enligt Socialstyrelsens riktlinjer därför har rätt till subventionerad vård. För fattiga människor som lever under mycket enkla förhållanden är det i praktiken omöjligt att betala tusentals kronor för vård. Konsekvensen blir att bland annat gravida kvinnor, barn och kroniskt sjuka i behov av vård står utan tillgång till detta. Följderna blir i enskilda fall mycket allvarliga.

Läkare i Världen erbjuder gratis vård och mediciner till EU-migranter utan tillgång till vård

Sedan 1995 driver Läkare i Världen en klinik för personer som saknar tillgång till sjukvård i Sverige. Kliniken erbjuder gratis sjukvård, mediciner samt även viss tandvård och bemannas uteslutande av volontärer. Längre dominerades kliniken av papperslösa människor men sedan ett drygt år tillbaka är den största patientgruppen EU-migranter, det vill säga medborgare från andra EU/EES-länder eller tredjelandsmedborgare som har uppehållstillstånd i ett EU/EES-land.

Ungefär hälften av EU-migranterna som sökte vård på Läkare i Världens klinik under 2014 var rumänska medborgare medan en tredjedel av

EU-migranterna på kliniken var tredjelandsmedborgare med medborgarskap i länder som Ghana och Nigeria, men med uppehållstillstånd i bland annat Spanien och Italien.

Kliniken är öppen en kväll i veckan och bemannas av läkare, sjuksköterskor, sjukgymnaster och tolkar som arbetar ideellt. Antalet patienter varierar mellan omkring 20-30 vid varje tillfälle. Kliniken erbjuder enklare primärvård och kan tack vare samarbeten med andra aktörer erbjuda provtagning, röntgen, akut tandvård mer mera.

Sverige har ansvar för de som vistas i vårt land

De mänskliga rättigheterna är universella och gäller alla oavsett medborgarskap och juridisk status. Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter slår fast att Sverige är skyldigt att erbjuda alla människor som vistas här vård på lika villkor. Det spelar ingen roll om den vårdsökande är svensk medborgare, papperslös eller är medborgare i ett annat EU-land. Barnkonventionen och Kvinnokonventionen slår fast att Sverige har ett särskilt ansvar för barns tillgång till vård, liksom för kvinnor i behov av bland annat mödrahälsovård och förlossningsvård.